

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนใน

ตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคิมพล จังหวัดชัยภูมิ

**People's Opinion on Problems and Management of Water Resources in
Ban Chiang Subdistrict, Phakdi Chumphon District, Chaiyaphum Province.**

มิตรามาศ กัลยาณมิตร (Mitramas Kalyanamitra) * วิชา นิยม (Wicha Niyom) **

กิตติชัย รัตนะ (Kittichai Rattana) ***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคม ประชาชนตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคิมพล จังหวัดชัยภูมิ ตลอดจนศึกษาปัญหาและแนวทางในการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชน

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษารวบรวมได้จากการใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น สอบถามกลุ่มเป้าหมายที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา จำนวน 325 ครัวเรือน สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test โดยกำหนดระดับนัยสำคัญ ทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งคำนวณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นหญิง อายุระหว่าง 36-50 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ที่ ประถมศึกษา อาชีพหลัก คือ ทำนา มีระยะเวลาที่ดั่งถิ่นฐาน 10-30 ปี และมีที่ดินของตนเอง ซึ่งมีจำนวนพื้นที่ทำการเกษตร 16 ไร่ขึ้นไป รายได้ของครัวเรือนต่อปีอยู่ระหว่าง 50,001-100,000 บาท รายจ่ายของครัวเรือนต่อปีอยู่ระหว่าง 50,001-100,000 บาท และมีความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรน้ำในระดับดี ส่วนการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในพื้นที่ พบว่าบ่อน้ำบาดาลใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคมากที่สุด สระน้ำสาธารณะใช้เพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภคมากที่สุด สำหรับการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ ได้แก่ สระน้ำสาธารณะ แหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำจากชลประทาน (คู อ่างเก็บน้ำ เขื่อน ฝายน้ำล้น) และแหล่งน้ำจากบ่อน้ำบาดาลสาธารณะพบว่าปริมาณที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ การดูแลและรักษาแหล่งน้ำผิวดินมีการดูแลและรักษาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนบ่อน้ำบาดาลสาธารณะ สระน้ำสาธารณะ และชลประทาน (คู อ่างเก็บน้ำ เขื่อน ฝายน้ำล้น) มีการดูแลและรักษาแหล่งน้ำในระดับน้อย การรับข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำได้รับจากผู้นำท้องถิ่นมากที่สุด และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งน้ำกับเพื่อนบ้านมากที่สุด ปัญหาที่พบเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอยู่ในระดับมาก และมีความคิดเห็นในแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ ความคิดเห็น ทรัพยากรน้ำ ปัญหาการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ แนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำ
จังหวัดชัยภูมิ

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
mitandfriend@gmail.com

** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาอนุรักษวิทยา คณะวนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการลุ่มน้ำ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ fforwcn@ku.ac.th

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาอนุรักษวิทยา คณะวนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการลุ่มน้ำ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
fforkcr@ku.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

Abstract

The objective of this research is to study the state of economic and social of people in the area of Ban Chiang District, Phakdi Chumpon District, Chaiyaphum Province, including the studies of the problems and look for the ways in management of water resources of the area of Ban Chiang Subdistrict.

The data was collected from the established questionnaire distinctly to the target group of 325 persons who were head of the household or representative living in that area. The statistic used in this analysis included of average means, standard deviation, statistic means, t-test and F-test with significant level at 0.05 calculated by finished computer program.

The result of studies found that the targeted groups mainly are women, age between 36-50 years with education on primary school level, main occupation is farming with period of settlement between 10-30 years and own their own land with the area for agricultural cultivation at 16 Rai up. The income of household is at 50,001-100,000 Baht/year and the expenses of the household is between 50,001- 10,000 Baht/year and having knowledge of water resources management at good level. On the part of the utilization from water resources in the area, found that groundwater wells being used for most of consumption, public water pond used mostly for agriculture and consumers, and the utilization of water resources such as public water pond, surface water resources, water resources from irrigation (dike, reservoir, dams, and overflow reservoir). The water resources from public ground wells, found that the quantity of water is not sufficient enough to demand. Care and maintenance surface water resources is maintained at medium level, but public ground wells and public water pond and irrigation (dike, reservoir, dam, overflow reservoir) is maintained at the less level. Information regarding water resources is mostly received from local leaders and having participation in development of water resources mostly from neighbors. The problems concerning the management on water resources found at a high level and the opinion on the ways how to manage water resources is found at a high level.

Keywords: Opinion Water Resources Water Resources Problem of Water Resources Management of Water Resources Chaiyaphum Province

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

mitandfriend@gmail.com

** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการลุ่มน้ำ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ fforwcn@ku.ac.th

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการลุ่มน้ำ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

fforkcr@ku.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

บทนำ

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่งที่สำคัญ เพราะเป็นปัจจัยของความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต เนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากร และการเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีความต้องการน้ำที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่ปริมาณทรัพยากรน้ำมีอยู่อย่างจำกัด และมีแนวโน้มลดลง ซึ่งปริมาณน้ำที่มีอยู่บางส่วนไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เพราะคุณภาพไม่เหมาะสม และปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาแหล่งน้ำไม่สอดคล้องกับปริมาณความต้องการ ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง และเกิดปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝน ปัญหาเหล่านี้นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกปี การจัดการทรัพยากรน้ำ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างทั้งที่สามารถควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ เช่น ปริมาณศักยภาพทรัพยากรน้ำ ปริมาณความต้องการใช้น้ำในด้านต่างๆ เพื่อสนองตอบต่อความต้องการที่เพิ่มขึ้นของประชากร การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนข้อจำกัดในด้านคุณภาพน้ำ และผลกระทบอันเนื่องมาจากทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีการขยายพื้นที่การเกษตรโดยการทำลายป่าไม้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรมของประเทศเป็นอย่างมาก เช่น การเกิดอุทกภัย การเกิดภาวะฝนแล้ง การพังทลายของดิน รวมถึงการสูญเสียเนื้อดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น การจัดการทรัพยากรน้ำของภาคการเกษตรในประเทศไทยนั้น เกิดจากพื้นที่การเกษตรมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป บางพื้นที่ประสบกับปัญหาการมีน้ำน้อยเกินไป เกิดการขาดแคลน ซึ่งเป็นผลมาจากการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ปริมาณน้ำฝนน้อยลงเกิดความแห้งแล้งเสียหายต่อพืชผลทางการเกษตร แต่บางพื้นที่ประสบปัญหาการมีน้ำมากเกินไป ซึ่งก็เป็นผลมาจากการตัดไม้ทำลายป่าเช่นกัน ทำให้เกิดน้ำท่วมไหลบ่าในฤดูฝน สร้างความเสียหายให้กับชีวิตและทรัพย์สิน

ตำบลบ้านเจียงเป็นตำบลหนึ่งที่เคยมีพื้นที่ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ในปี พ.ศ.2539 ที่บ้านนาเจริญ ซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลบ้านเจียง มีพื้นที่ป่าไม้ถึง 900 ไร่ จากพื้นที่หมู่บ้านทั้งหมด 1,300 ไร่ ประชากรในหมู่บ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ แต่ในปี พ.ศ.2543 พื้นที่ป่าไม้ลดลงเหลือเพียง 600 ไร่ เนื่องจากประชากรในหมู่บ้านใช้ทรัพยากรป่าไม้อย่างฟุ่มเฟือย โดยการทำไร่เลื่อนลอย ตัดไม้ทำฝืน เฝ้าถ่านขาย ส่งผลให้ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ขาดแคลนน้ำในการทำเกษตร เกิดปัญหาเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ ตามมา

จากข้อมูลดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเพื่อหาแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำที่มีความเหมาะสม เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ มีความสอดคล้องกับความต้องการของประชากรในพื้นที่

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านเจียง อำเภอกักศิษุมพล จังหวัดชัยภูมิ
2. ศึกษาปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำของพื้นที่ตำบลบ้านเจียง อำเภอกักศิษุมพล จังหวัดชัยภูมิ
3. ศึกษาหาแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำของตำบลบ้านเจียง อำเภอกักศิษุมพล จังหวัดชัยภูมิ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนในตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคี่ชุมพล จังหวัดชัยภูมิ มีวิธีการดำเนินการ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล การกำหนดประชากรเป้าหมาย และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. เก็บรวบรวมเอกสาร โดยมีการศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมกับค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก ระยะเวลาที่ตั้งถิ่นฐาน จำนวนผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือน จำนวนพื้นที่การเกษตร รายได้ต่อครัวเรือนต่อปี และความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ เพื่อทราบถึงสภาพปัจจุบันโดยทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งได้ทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเรื่องปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการมีความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานบางประการที่มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำ

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ แบ่งเป็น

2.1 ความรู้ในเรื่องการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งน้ำ

2.2 ความรู้ในเรื่องของการจัดสรรน้ำ

2.3 ความรู้ในเรื่องของการป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติ

ตอนที่ 3 การใช้ประโยชน์และบำรุงรักษาแหล่งทรัพยากรน้ำในตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคี่ชุมพล จังหวัดชัยภูมิ แบ่งเป็น

3.1 ประเภทของการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำสาธารณะของหมู่บ้าน

3.2 ความเพียงพอของการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำสาธารณะของหมู่บ้าน

3.3 การดูแลและบำรุงรักษาแหล่งน้ำสาธารณะของหมู่บ้าน

ตอนที่ 4 ปัญหาที่พบเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ

ตอนที่ 5 แนวทางในการจัดการทรัพยากรน้ำ

4. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ทำการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ คือ หัวหน้าครัวเรือน หรือตัวแทนของแต่ละครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคี่ชุมพล จังหวัดชัยภูมิ ทั้ง 11 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านเจียง บ้านหนองหญ้าปล้อง บ้านแจ้งตราด บ้านโนนระเวียง บ้านหนองใหญ่ บ้านคลองจันทรา บ้านคลองไทร บ้านโนนคูณ บ้านพัฒนาสามัคคี บ้านโนนศิลาทอง และบ้านนาเจริญ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3

The 3rd STOU Graduate Research Conference

5. การสุ่มตัวอย่างใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยมีหมู่บ้านเป็นชั้น และครัวเรือนเป็นหน่วยการสุ่ม การคำนวณกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยคำนวณจากหัวหน้าครัวเรือนในตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคิชุมพล จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 1,722 ครัวเรือน โดยใช้การคำนวณขนาดตัวอย่างตามวิธีการของ Yamane (1973) โดยดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือตัวแทนของแต่ละครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ จำนวน 325 ครัวเรือน

6. ทดสอบแบบสอบถาม (Pre-test) นำแบบสอบถามที่ได้ทำการทดสอบกับกลุ่มครัวเรือนตัวอย่างที่ได้ทำการศึกษา จำนวน 30 ชุด แล้วนำแบบสอบถามมาทำการปรับปรุงเพื่อความสมบูรณ์ และความถูกต้องของข้อมูล

7. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการวิเคราะห์ความแตกต่าง สำหรับการทดสอบข้อสมมติฐานเพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ใช้ค่าสถิติ t-test และ F-test โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาถึงข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคิชุมพล จังหวัดชัยภูมิ ปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในตำบลบ้านเจียง และแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของตำบลบ้านเจียง โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นหัวหน้าครัวเรือน หรือตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคิชุมพล จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งมีผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. ภูมิหลังของประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคิชุมพล จังหวัดชัยภูมิ ส่วนใหญ่ร้อยละ 52.00 เป็นเพศหญิง อายุของกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด 75 ปี น้อยที่สุด 26 ปี ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 36 – 50 ปี โดยคิดเป็นร้อยละ 92.92 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 72.62 มีอาชีพหลักคือ ทำนา คิดเป็นร้อยละ 97.23 มีอาชีพรองพบว่าส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 89.23 ส่วนใหญ่มี ระยะเวลาที่ตั้งถิ่นฐาน 10 - 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 78.77 ประชาชนส่วนใหญ่ย้ายมาจากภายในจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 54.15 ส่วนที่ย้ายมาจากภายนอกจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 37.85 โดยพบว่าส่วนใหญ่ย้ายมาจากจังหวัดขอนแก่น คิดเป็นร้อยละ 34.15 แต่ละบ้านส่วนใหญ่มีผู้ที่อาศัยในครัวเรือน 3 – 5 คน คิดเป็นร้อยละ 92.62 ทุกครัวเรือนมีที่ดินของตนเอง และมีบางครัวเรือนเช่าที่ดินเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 20.62 โดยครัวเรือนส่วนใหญ่มีจำนวนพื้นที่ทำการเกษตร 16 ไร่ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 88.00 ด้านรายได้รวมส่วนใหญ่ของครัวเรือนต่อปี อยู่ระหว่าง 50,001 - 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 51.69 สำหรับรายจ่ายส่วนใหญ่ของครัวเรือนต่อปี อยู่ระหว่าง 50,001 - 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 50.15

2. การรับข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารจากผู้นำท้องถิ่นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 98.20 ของทั้งหมด

3. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งน้ำ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมกับเพื่อนบ้าน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 60.90 ของทั้งหมด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

4. ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งมีจำนวนถึงร้อยละ 91.69 โดยได้รับข้อมูลจากหน่วยงานที่เข้ามาแนะนำในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 93.54

5. ประชาชนในพื้นที่ มีการใช้ประโยชน์กับบ่อบาดาลเพื่อการอุปโภคบริโภค มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 97.85 มีการใช้ประโยชน์กับสระน้ำสาธารณะทั้งเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภคมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 96.00 มีการใช้ประโยชน์กับแหล่งน้ำผิวดิน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ทั้งเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภค มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 87.69 และมีการใช้ประโยชน์กับชลประทาน (คู อ่างเก็บน้ำ เขื่อน ฝายน้ำล้น) ทั้งเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภคมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 92.62

6. ด้านความเพียงพอในการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า แหล่งน้ำจากสระน้ำสาธารณะ แหล่งน้ำผิวดิน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำจากชลประทาน (คู อ่างเก็บน้ำ เขื่อน ฝายน้ำล้น) และแหล่งน้ำจากบ่อบาดาลสาธารณะ มีปริมาณที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยมีความเพียงพออยู่ ในระดับน้อยในทั้งสามแหล่ง ส่วนแหล่งน้ำธรรมชาติ และประปาหมู่บ้าน พบว่า มีความเพียงพออยู่ในระดับปานกลางทั้งสองแหล่ง สำหรับด้านการดูแลและรักษาแหล่งน้ำสาธารณะในหมู่บ้านพบว่าประชาชนทุกคนในพื้นที่ได้มีการดูแลและรักษาแหล่งน้ำในระดับปานกลางในแหล่งน้ำผิวดิน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ และประปาหมู่บ้าน สำหรับแหล่งน้ำบ่อบาดาลสาธารณะ สระน้ำสาธารณะ และชลประทาน (คู อ่างเก็บน้ำ เขื่อน ฝายน้ำล้น) ประชาชนมีการดูแลและรักษาแหล่งน้ำในระดับน้อย

7. ประชาชนในตำบลบ้านเจียง อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ มีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีระดับความคิดเห็นเฉลี่ย 2.89 จาก 3 คะแนน แต่เมื่อพิจารณาในรายประเด็นปัญหาแล้วพบว่าปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนในตำบลบ้านเจียงมีปัญหาอยู่ในระดับมากทุกประเด็น ดังนี้

- 7.1 ขาดการสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำสาธารณะได้อย่างเต็มที่
- 7.2 ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาแหล่งน้ำต่าง ๆ
- 7.3 ขาดแคลนแหล่งน้ำดื่มและน้ำใช้ที่สะอาด
- 7.4 การจัดสรรน้ำในฤดูแล้งไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน
- 7.5 ชุมชนขาดจิตสำนึกในการใช้น้ำ
- 7.6 ความเสื่อมโทรมของป่าไม้ที่เป็นต้นน้ำลำธาร
- 7.7 ขาดการบำรุงรักษาแหล่งน้ำเดิมให้อยู่ในสภาพสามารถเก็บกักน้ำไว้ได้
- 7.8 ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดสรรน้ำ
- 7.9 ขาดการรณรงค์ให้ดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร
- 7.10 ฝนทิ้งช่วงทำให้มีน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้

8. ประชาชนในตำบลบ้านเจียง อำเภอภักดีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ มีความคิดเห็นต่อแนวทางบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีระดับความคิดเห็นเฉลี่ย 2.98 จาก 3 คะแนน และเมื่อพิจารณาในรายประเด็นของแต่ละแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนในตำบลบ้านเจียงจะพบว่าทุกแนวทางมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกประเด็น ดังนี้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

- 8.1 ให้มีการจัดตั้งกลุ่ม/องค์กรของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- 8.2 มีการตั้งกฎ/กติกาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน พร้อมทั้งตั้งรางวัลเพื่อจูงใจในการปฏิบัติตามกฎ/กติกานั้น
- 8.3 มีการตั้งกฎ/กติกาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน พร้อมบทลงโทษผู้กระทำผิดในเรื่องกติกการใช้พื้นที่ชุมชนตั้งไว้
- 8.4 ส่งเสริมให้เกษตรกร และกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- 8.5 มีการประชาสัมพันธ์ หรือส่งเสริมให้มีการปลูกจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ
- 8.6 มีการให้บริการข้อมูลข่าวสาร หรือจุดให้คำปรึกษาปัญหาในการบริหารทรัพยากรน้ำจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างสม่ำเสมอ
- 8.7 มีการจัดฝึกอบรมความรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้คนในชุมชน
9. การศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำของประชาชนในตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคิซุมพล จังหวัดชัยภูมิ มีผลการทดสอบสมมติฐาน สามารถสรุปได้ ดังนี้
 - 9.1 ประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคิซุมพล จังหวัดชัยภูมิ ที่มีภูมิหลังแตกต่างกันในด้านอาชีพหลัก ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ จำนวนผู้ที่อาศัยในครัวเรือน จำนวนพื้นที่การเกษตร รายได้ต่อครัวเรือน และความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05
 - ประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคิซุมพล จังหวัดชัยภูมิ ที่มีภูมิหลังแตกต่างกันในด้านอาชีพหลัก ระดับการศึกษา จำนวนผู้ที่อาศัยในครัวเรือน จำนวนพื้นที่การเกษตร และรายได้ต่อครัวเรือนมีแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05
 - 9.2 ประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคิซุมพล จังหวัดชัยภูมิ ที่มีภูมิหลังแตกต่างกันในด้านเพศมีปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
 - ประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านเจียง อำเภอกักคิซุมพล จังหวัดชัยภูมิ ที่มีภูมิหลังแตกต่างกันในด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผลการวิจัย

ครอบครัวส่วนใหญ่ในตำบลบ้านเจียง อยู่อำเภอกักคิซุมพล จังหวัดชัยภูมิ เป็นผู้ที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามา ซึ่งมีมากถึงร้อยละ 92 เพราะอำเภอกักคิซุมพล จังหวัดชัยภูมิ เป็นอำเภอใหม่ที่แยกตัวออกมาจาก อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ เมื่อปี พ.ศ.2538 ซึ่งส่วนใหญ่ย้ายมาจากอำเภอหนองบัวแดงถึงร้อยละ 70 ส่วนครอบครัวที่อยู่ในพื้นที่ดั้งเดิมนั้นมีเพียงร้อยละ 8 ซึ่งสอดคล้องกับระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ส่วนใหญ่ระหว่าง 10 – 30 ปี เป็นจำนวนร้อยละ 78.77

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

การที่ครอบครัวในพื้นที่ตำบลบ้านเจียง อำเภอกักตุมพล จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่การเกษตรเป็นของตนเองทั้งหมด และส่วนใหญ่มีไม่ต่ำกว่า 16 ไร่ ถึงร้อยละ 88 นั้น เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ปลูกข้าวเจ้าจับจองพื้นที่ป่า และพัฒนาเป็นพื้นที่ทำการเกษตร

ในด้านของการได้รับข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำนั้นส่วนใหญ่ผู้นำท้องถิ่นเป็นช่องทางที่ทำให้ข่าวสารเข้าถึงชุมชนมากที่สุด ถึงร้อยละ 98.20 และความรู้ในเรื่องของการจัดการทรัพยากรน้ำที่ครอบครัวส่วนใหญ่ได้รับนั้นมาจากหน่วยงานต่าง ๆ ถึงร้อยละ 99.69

การชลประทาน (คู อ่างเก็บน้ำ เขื่อน ฝายน้ำล้น) ในพื้นที่ซึ่งมีเพียง 11 แห่ง รวมถึงสระน้ำสาธารณะที่มีเพียง 5 แห่ง จากจำนวน 11 หมู่บ้าน จึงยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน เพราะมีการใช้ประโยชน์จากการชลประทานอยู่ในเกณฑ์น้อยถึงร้อยละ 78.77 และสระน้ำสาธารณะร้อยละ 60

ประโยชน์จากการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ทราบถึงข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมของประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านเจียง อำเภอกักตุมพล จังหวัดชัยภูมิ รวมทั้งปัญหาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งควรมีแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดังนี้

1. ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กภายในไร่นา เช่น ขุดสระน้ำ บ่อเก็บน้ำ เป็นต้น
2. ส่งเสริมให้เกิดการขุดลอกคู คลอง หนองบึง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการเก็บน้ำ เพื่อใช้สำหรับชุมชน
3. ออกกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากน้ำของชุมชน เพื่อให้การบริหารจัดการน้ำมีประสิทธิภาพ และช่วยลดความขัดแย้งในการใช้น้ำ
4. ประชาสัมพันธ์สร้างจิตสำนึกในการบำรุงรักษาแหล่งน้ำให้กับชุมชน โดยประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
5. เร่งอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ต้นน้ำที่ถูกทำลาย โดยการปลูกป่า การปลูกไม้แบบผสมผสาน (วนเกษตร) พร้อมทั้งการพัฒนาป่าชุมชน
6. ส่งเสริมขีดความสามารถของชุมชนในการปรับตัว เพื่อลดความเสี่ยงต่อผลผลิตทางการเกษตร เช่น การปรับปรุงพันธุ์พืช การปรับปรุงแผนการปลูกพืชเกษตร การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการวางแผนการใช้น้ำแบบผสมผสาน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำและแหล่งน้ำขนาดเล็ก”
2. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “การเพิ่มประสิทธิภาพของเกษตรกรในการใช้ประโยชน์จากน้ำ”
3. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ”

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

เอกสารอ้างอิง

ปราณี การสะสม (2547) “ความต้องการของผู้นำท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กวัง : กรณีศึกษา ตำบลแม่โป่ง อำเภอค้อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่”

วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการลุ่มน้ำและสิ่งแวดล้อม

คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิชัย เทียนน้อย (2542) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ พิมพ์ครั้งที่ 4 สำนักพิมพ์อักษรวัฒนา

ศรีสะอาด ตั้งประเสริฐ (2542) การจัดการทรัพยากรน้ำในประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรศักดิ์ เดชโนนสังข์ (2544) “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ : ศึกษาเฉพาะกรณี

บ้านนาเจริญ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดชัยภูมิ” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

